

HONORÉ DE BALZAC
Altın Gözlü Kız
On Üçlerin Romanı III

Üniversite Kitabevi, 1943 (1 baskı)

La Fille aux yeux d'or. L'Histoire des treizes III

İletişim Yayınları 2372 • Cemil Meriç Bütün Çevirileri 1

ISBN-13: 978-975-05-2039-6

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ayla Duru Karadağ

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HONORÉ DE BALZAC

Altın Gözlü Kız

On Üçlerin Romanı III

La Fille aux yeux d'or

L'Histoire des treizes III

ÇEVİREN *Cemil Meriç*

YAYINA HAZIRLAYAN

Mahmut Ali Meriç



HONORÉ DE BALZAC (Tours, 20 Mayıs 1799 - Paris, 18 Ağustos 1850). Fransa'nın Touraine bölgesindeki Tours kentinde doğan Honoré Balzac doğduğunda annesi henüz 19 yaşındaydı, doğar doğmaz çocuğu bir dadiya verdiler. Honoré aile ocağına geri döndüğünde 4 yaşındaydı. 1807-1813 yılları arasında Katolik bir eğitim veren Vendôme Koleji'ne devam etti. Yatılı olarak okuduğu ve 6 sene boyunca, tatiller de dahil evine hiç dönmediği yarım kalan bu eğitimden sonra, 1814 yılında 4 ay kadar Tours Koleji'ne devam etti. Babasının Paris'e tayin olması üzerine ailesiyle birlikte Paris'e gitti. Charlemagne Lisesi'nde okudu. 1816'da hukuk eğitimine başladı, aynı zamanda Sorbonne Üniversitesi'ndeki bazı derslere devam etti. 1819'da hukuk bakaloryasını başarı ile verdi ama mezuniyet imtihanlarına girmeyerek lisans diplomasını almadı. Babası emekliye ayrılarak ailesiyle beraber Paris'i terketti. Ama Balzac bu kentten ayrılmayı reddederek kendisini tamamıyla edebiyata adadı. Manzum bir tiyatro eseri kaleme aldı: *Cromwell* (1820). Eser pek ilgi görmedi. Bunun üzerine tarihi roman yazmayı düşünen Balzac, takma adla bir çok eser kaleme aldı. 1822-1827 arasında yazdığı bu gençlik romanları gelecekteki romanlarının tohumlarını içermektedir. Kalemiyle zengin olamayacağını düşünen Balzac ticarete atılmaya karar verdi. Bir yayınevi kurdu, bir matbaa satın aldı ama bastığı kitaplar satılmıyordu, ortakları tarafından yalnız bırakıldı ve 1826'da büyük bir borçla karşı karşıya kaldı. Editörlük hayatı hüsranla sona erince yeniden yazı hayatına dönmeye karar verdi. 1829'da siyasi ve askeri bir roman olan ve ilk defa kendi ismini taşıyan *Köylü İsyanı* (*Suanlar*) adlı romanını yayımladı. Aynı yıl *Evliliğin Fizyolojisi* adlı eserini de kaleme aldı, eser, kadın okuyucular tarafından çok tutuldu. Balzac artık bir yazar olarak edebiyat dünyasındaki yerini almıştı. 1830'dan itibaren çeşitli edebiyat dergilerinde yazılar yazdı. 1831'de yayımlanan *Kırmızı Han* adlı eserinde soyadının başında "de" ekini kullanmaya başladı: Honoré de Balzac. Aynı zamanda *Tılsımlı Deri* adlı eseri üzerinde çalışıyordu, romanın baş kahramanı da kendisi gibi şöhrat, servet ve kadın peşindeydi. 1831'de çıkan bu kitapla Balzac artık şöhretin zirvesindedir, yazdığı 3 eserle "editörlerin idolu, yayınevlerinin sevgili çocuğu, kadınların favori yazarı" olmuştur. *Tılsımlı Deri*, *İnsanlığın Komedi'si'nin* ana hatlarını belli olduğu yaratıcı dönemin başlangıcı eseri sayılır. Eserinin bütününi kavramaya yarayan "Felsefi İncelemeler" in temelinde yer alan bu romanın yanı sıra *Louis Lambert'i* (1832), *Seraphita'yı* (1835) ve *Mutlak Peşinde'yi* (1834) sayabiliriz. "Örf ve Adetler üzerine İncelemeler" in içinde yer alan "Özel Hayattan Sahneler" *Gobseck*'le (1830) başlar, *Otuzundaki Kadın*'la (1831) devam eder. "Paris Hayatından Sahneler" in ilk kitabı *Albay Chabert'dir* (1832-1835), onu, *On Uçlerin Romanı* izler (1833-1835). "Taşra Hayatından Sahneler", *Tours Papazı* (1832) ve *Eugénie Grandet* (1833) ile şekillenir, "Köy Hayatından Sahneler" de *Köy Hekimi* (1833) ile başlar. Kendi deyişimiyle bir katedralinkine benzeyen eserinin planı artık ortaya çıkmıştır. "Örf ve Adetler üzerine İncelemeler", "Felsefi İncelemeler" ve "Çözümleyici İncelemeler" olarak üç ana bölüme ayrılan eser "Örf ve Adetler Üzerine İncelemeler" bölümü 6 alt bölüme ayrılır: "Özel Hayattan", "Taşra Hayatından", "Paris Hayatından", "Siyasi Hayattan", "Askeri Hayattan" ve "Köy Hayatından" sahneler. Bu dev eserin yapımında çok önemli bir aşamayı temsil eden ve "Özel Hayattan Sahneler" de yer alan *Griot Baba* 1834'te yayımlandı. Bundan sonra romanlar giderek hızlanan bir tempo içinde yayımlanmaya başladı. Bunlar arasında *Vadideki Zambak'ı* (1835-1836), 1837-1843 yılları arasında yazılan *Kaybolan Hayaller'i*, *Nüsingen Bankası'nı* (1838), *Köy Papazı'nı* (1839), 1838'le 1847 arasında kaleme alınan *Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti'nin*, *Bette Abı'ı* (1846), *Kuzen Pons'u* (1847) sayabiliriz. *İnsanlığın Komedi'si'nin* tamamını 145 başlık altında toplamayı planlayan Balzac, 1845'te sadece 85 eser kaleme alabilmişti. Sonuç olarak *İnsanlığın Komedi'si*, yazarın hayatında yayımlanan 90 eserle sınırlı kalacaktı. Eser bütünüyle o dönemin tarihi ve sosyal gerçeklerinin tamıkgünü yaparken aynı zamanda 1789'dan itibaren Fransa'da süren gelen toplumsal değişimi ve 1815'le 1848 arasında Fransız burjuvazisinin yükselişini izlememize de olanak sağlar. Gazetecilik de yapan Balzac iki kısa ömürlü dergi çıkardı: *La Chronique de Paris* (1835) ve *Revue Parisienne* (1840). Anne sevgisinden mahrum büyüyen Honoré bu sevgiyi ve aşkı kadınlarda aradı. İlk sevdiği kadın kendisinden 22 yaş büyüktü, Mme de Berny, onun için hem bir anne hem bir sevgiydi. Yazarı şekillendirdi, korudu, destekledi. 1821'de başlayan ilişkileri 1836'da Mme de Berny'nin ölümüyle sona erdi. Ama gerçek aşkı, son olarak sevdiği Polonyalı bir kontes olan Evelyne Hanska'da buldu. 1832'de yazışmalarla başlayan ilişkileri ancak 17 yıl sonra 1850'de gerçekleşen evlilikleriyle taçlandı ama evlendikten birkaç ay sonra, 51 yaşındaki yazar hayata veda etti. Önceleri liberal bir görüşe sahip olan Balzac, zaman içinde monarşizmi ve kralçığı benimsedi ama eserlerini kaleme alırken gerekirse siyasi kanaatlerinden ve sınıfının önyargılarından sıyrılmasını da bildi. Fransız romanının bu üstün yazarı zamanının ve sonraki yüzyılın bir çok yazarını da derinden etkiledi. Eserleri, Türkçe de dahil, dünyanın pek çok diline çevrildi, yazar hakkında pek çok kitap yazıldı. Paris'in "Pere Lachaise" mezarlığında yatan Balzac, arkasında elliye yakın tamamlanmamış eser bıraktı. Paris'te son yaşadığı evlerden biri Balzac Müzesi'ne dönüştürüldü.

Ressam Eugène Delacroix'ya

CEMİL MERİÇ, 1916'da Hatay'da doğdu. Ailesi Balkan Savaşı sırasında Yunanistan'dan göçmüştü. Fransız idaresindeki Hatay'da Fransız eğitim sistemi uygulayan Antakya Sultanisi'nde okudu. Tercüme bürosunda çalıştı, ilkokul öğretmenliği ve nahiye müdürlüğü yaptı. 1940'ta İstanbul Üniversitesi'ne girip Fransız Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. Mükemmel düzeyde Fransızca okuyup yazan Meriç, İngilizce'yi anlıyor, Arapça'yı, kendi ifadesiyle, "söktüyor"du. Elazığ'da (1942-45) ve İstanbul'da (1952-54) Fransızca öğretmenliği yaptı. 1941'den başlayarak *İnsan*, *Yücel*, *Gün*, *Ayın Bibliyografyası* dergilerinde yazmaya başladı. İstanbul Üniversitesi'nde okutmanlık yaptı (1946-63), Sosyoloji Bölümü'nde ders verdi (1963-74). 1955'te, gözlerindeki miyopinin artması sonucu görmez oldu, ama olağanüstü çalışma ve üretme temposu düşmedi. Çeşitli dergilerde yazıları yayımlandı. *Hisar* dergisinde "Fildişi Kuleden" başlığıyla sürekli denemeler yazdı. 1974'te emekli oldu ve yılların birikimini art arda kitaplaştırmaya girişti. 1984'te, önce beyin kanaması, ardından felç geçirdi, 13 Haziran 1987'de vefat etti. İlk telif eseri Balzac üzerine küçük bir incelemeydi. *Hint Edebiyatı* (1964) daha sonra *Bir Dünyanın Eşiğinde* başlığıyla iki kez daha basıldı. *Saint-Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist*, 1967'de çıktı. 1974'ten sonra yayımlanan kitapları şunlardır: *Bu Ülke* (1974), *Umrandan Uygarlığa* (1974), *Mağaradakiler* (1978), *Kırk Ambar* (1980), *Bir Facianın Hikâyesi* (1981), *Işık Doğudan Gelir* (1984), *Kültürden İrfana* (1985). Balzac'tan yaptığı çevirilerin ilki 1943'te yayımlandı. Fransız edebiyatından yaptığı çevirilerin yanı sıra, Uriel Heyd'in *Ziya Gökalp, Türk Milliyetçiliğinin Temelleri* (1980), Thornton Wilder'in *Köprüden Düşenler* (1981) ve Maxime Rodinson'un *Batı'yı Büyüleyen İslâm* (1983) adlı eserlerini de Türkçe'ye kazandırdı. İletişim Yayınları Cemil Meriç'in "Bütün Eserleri"ni toplu halde basarken, daha önce yayımlanmamış üç kitabı daha yayımlandı: *Jurnal 1* (1992), *Jurnal 2* (1993), *Sosyoloji Notları ve Konferanslar* (1993). "Bütün Eserleri" dizisinden "gözden geçirilmiş yeni baskı"sı yapılan kitaplar ise şunlardır: *Bu Ülke* (1983), *Bir Dünyanın Eşiğinde* (1994), *Saint-Simon İlk Sosyolog, İlk Sosyalist* (1995), *Umrandan Uygarlığa* (1996), *Mağaradakiler* (1997), *Kırk Ambar 1 - Rümuz-ül Edeb* (1998), *Kırk Ambar 2 - Lehçe-t-ül Hakayık* (2006), *Işık Doğudan Gelir* (2008). Cemil Meriç'in Bütün Eserleri 2013'te yayımlanan *Kültürden İrfana*'yla 12 ciltlik bir külliyat olarak tamamlandı.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / MAHMUT ALI MERİÇ	9
ÖNSÖZ	
BALZAC VE ESERİ / CEMİL MERİÇ	35
ALTIN GÖZLÜ KIZ	95

Altın Gözlü Kız

Karşısında en fazla dehşet duyulan manzaralardan biri de şüphesiz ki Paris ahalesinin umumî görünüşüdür: Soluk, sarı ve morarmış çehreleriyle, seyri tüyler ürperten insan sürüleri. Zaten Paris, kucağında her lâhza binbir menfaatin kasırgalaştığı geniş bir meydan değil midir? Bu kasırganın altından başak yığınları gibi çırpınan insanları burada ölüm başka diyarlardan daha sık tırpanlar. Fakat onlar bir anda aynı hız, aynı gürlükle fişkırtırlar. Çarpık, yamryumru çehrelerin bütün çizgilerinden beyinlerini şişiren fikirleri, zehirleri ve istekleri okuyabilirsiniz. Bunlar çehre değil bir alay maskedir: Zaaf, kuvvet, sefalet, neş'e ve riya maskeleri; hepsi de bitkin, hepsi de nefes nefese bir hırsın silinmez izleriyle damgalıdır. Ne istiyorlar? Altın veya zevk.

Paris halkını biraz yakından tetkik edersek [incelersek], neden bir ölü siması taşıdığını anlayabiliriz. Bu sima için yalnız iki çağ vardır: gençlik ve ihtiyarlık; renksiz, soluk bir gençlik, genç görünmek isteyen düzgünlü [yüzüne düzgün (fondöten) sürmüş] bir ihtiyarlık. Düşünmek zorunda olmayan yabancılar, mezardan çıkmışa benzeyen bu insanları

görünce, önce payitahta karşı tiksinti duyar, fakat çok geçmeden geniş bir zevk ve safa imalâthanesi olan Paris'ten ayrılamaz olur. Orada kalıp bozulmağa seve seve katlanırlar. Paris'te çehrelerin hemen hemen cehennemî bir renk alması fizyoloji bakımından kolayca izah edilebilir. Unutmamalı ki Paris'e lâf olsun diye Cehennem denilmemiştir. Cehennem kelimesini ciddiye almamız lâzım. Orada her şey tüter, yanar, parıldar, kaynar, alevlenir, buhar olur, söner, tekrar tutuşur, kıvılcımlar saçar, ateş püskürür ve kül olur. Hayat hiçbir zaman, hiçbir diyarda buradakinden daha alevli buradakinden daha yakıcı olmamıştır. Mütamadî bir kaynaşma halinde olan bu içtimaî âlemdede her başlanan iş bitince, kendi kendine: – Haydi yenisine! der gibidir; tıpkı tabiat gibi, tıpkı tabiat gibi o da böceklerle, ömrü bir günlük çiçeklerle, ıvrızvırla, gelip geçici şeylerle uğraşır ve ezeli kraterlerinden alev ve ateş fıskırtır. Öyle sanıyoruz ki, bu zeki ve yerinde durmayan halkın her tabakasına ayrı bir çehre veren sebepleri incelemeyen önce, muhtelif derece farklar ile bütün Parislilerin simasını renksizleştiren, solduran ve morartan umumî sebebe işaret etmek daha doğru olacak.

Parisli her şeye alaka göstere göstere nihayet hiçbir şeye aldirmamağa başlar. Sürtünmekten aşınan çehresinde hiçbir hâkim hissin izine rastlayamazsınız. Bu çehre, sıvası toz toprak ve dumanla karararak evler gibi kurşunleşmiştir. Gerçekten, yarın karşısında heyecandan sarhoş olacağı hâdiseye bugün aldırış bile etmeyen Parisli bütün hayatı boyunca çocuk gibi yaşar. Her halden sızlanır, her dertten avunur, her şeyle alay eder, her aklından geçeni ister, her çeşniden tatar, her işe dört elle sarılır... Sonra çoraplarını, şapkasını, parasını nasıl fırlatıp atarsa, aynı kayıtsızlıkla krallarından, zaferlerinden, şöhretinden, –ister tunç, ister camdan olsun–, putlarından vazgeçiverir. Orada hiçbir duygu hâdiselerin akışına karşı koyamaz ve bu akış ihtirasları gevşeten bir boğuş-

ma doğurur. Paris'te aşk bir arzu, kin bir hevestir. Orada bin franklık banknottan maada [banknot dışında] hakikî akra-ba, rehin evinden başka vefalı dost bulamazsınız. Bu umumî kayıtsızlık yüzünden salonlarda veya sokakta kimse göze batmaz. Orada hükümet ve giyotin, din ve kolera, her şey hoş görülür. Kim olursanız olun, buradakiler tarafından yadırganmazsınız amma yokluğunuzun da farkına varan olmaz. Ahlâksız, imansız ve duygusuz [bir çevre]. Fakat öyle bir memleket ki [şehir ki] bütün hisler, bütün imanlar ve bütün faziletler orada başlar ve orada nihayet bulur. Bu ülkeye [Paris'e] ferman dinleten hangi kuvvettir diyeceksiniz; altın ve zevk. Bu iki kelimeyi elinize meş'ale diye alıp, Parisliyi harekete geçiren, ayaklandıran, yoran endişenin dolambaçlı izlerinden yürüyün ve bu kocaman küherçile [alçıdan] kafesi, dereleri simsiyah arı kovanını baştanbaşa doluşturun, haydi:

İlk önce, her şeyden mahrum olanların dünyasını gözden geçirin. İşçi, proleter... yaşamak için ayaklarını, ellerini, sırtını, bazan yalnız bir elini, beş parmağını oynatan adam göreceksiniz ki hayat cevherini herkesten çok tasarruf mecburiyetinde olan bu adam, gücünü aşan işlere sarılır, karısını bir makineye koşar, çocuğunu da rahat bırakmaz ve bir fabrika çarkına çiviler.

Kirli elleriyle porselenleri çevirip yaldızlayan, elbise ve robları diken, demiri incelten, tahtayı yontan, çeliği dokuyan, ipi ve ipliği sertleştiren, tuncu atlas gibi parlatan, kristali oya gibi işleyen, çiçekleri taklit eden, yünü ören, atları terbiye eden, koşumları ve şeritleri dokuyan, bakırı kesip oyan, arabaları boyayan, köhne ağaç gövdelerini düzleten, pamuğu yumuşatan, cama nefesiyle biçim veren, elması tıraş eden, madenleri cilâlayan, mermeri yaprak haline getiren, çakıl taşlarını onarıp güzelleştiren, fikirleri bezeyen, her şeyi renkleştiren, aklaştıran veya siyahlaştıran insanlar...